

**ДОСЛІДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ АСПЕКТІВ
ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ
НА КАФЕДРІ СУСПІЛЬНИХ НАУК ТА УКРАЇНОЗНАВСТВА
БУКОВИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ (2001-2017 РР.)**

Igor SKAKUN,

Вищий державний навчальний заклад України
“Буковинський державний медичний університет”,
Чернівці (Україна), society@bsmu.edu.ua

**STUDY OF THE EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL
ASPECTS OF PHILOSOPHICAL AND ANTHROPOLOGICAL
DISCOURSE AT THE DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES
AND UKRAINIAN STUDIES OF BUKOVINIAN STATE
MEDICAL UNIVERSITY (2001-2017).**

Ihor SKAKUN,

High State Educational Establishment of Ukraine
“Bukovinian State Medical University”, Chernivtsi (Ukraine),
ORCID ID 0000-0001-9028-9538; ResearcherID S-5818-2016

Скакун Игорь. Исследование учебно-методических аспектов философско-антропологического дискурса на кафедре общественных наук и украиноведения Буковинского государственного медицинского университета (2001-2017 гг.). Статья посвящена важному кластеру научно-педагогической деятельности – методической работе в высшем учебном заведении. **Актуальность темы** связана с насущной необходимостью усовершенствовать организацию учебного процесса, используя имеющийся методологический арсенал. **Цель исследования** заключается в систематизации и структурировании учебно-методических достижений профессорско-преподавательского состава кафедры общественных наук и украиноведения и проявлении эффективных методик преподавания философии в высших медицинских учебных заведениях. Наличие наработок учебно-методологического характера на секции философии позволяет проанализировать сильные и слабые стороны организации учебного процесса. Это, в свою очередь, позволит определить первоочередные задачи по совершенствованию методологии преподавания философии. В статье раскрываются ключевые методологические идеи, освещенные в учебно-методических пособиях и публикациях. Период начала нынешнего века характеризуется оживлением методической работы на кафедре. Это позволяет осветить в исследовании ряд методологических аспектов в организации преподавания дисциплины “Философия”. **Методы исследования** построены на общенаучных и специальных философских парадигмах. В частности, стоит отметить методы индукции и дедукции, синергетики, диалектики и герменевтики, которые активно используются при подготовке учебно-методических материалов. **Научная новизна** заключается в освещении качественно новых подходов в организации учебного процесса в вузе в целом и при преподавании философии в частности. Использование дистанционных форм обучения только подчеркивает перспективы развития методологического кластера. **Выводы.** Учебно-методическая работа секции философии проведена в контексте требований и позволяет обеспечить целостное понятие об эффективности научно-педагогической деятельности.

Ключевые слова: философия, кафедра общественных наук и украиноведения, студент, метод.

Постановка проблеми. Навчально-методичний складник постає фундаментальним елементом роботи науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти. Поряд з науковою та виховною роботою, навчально-методичні напрацювання визначають ефективність роботи професорсько-викладацького складу у виші. Аналізуючи роль та значення методичної роботи в філософському розрізі, зазначимо, що саме завдяки їй актуалізується аксіологічний та гносеологічний потенціал викладацької діяльності.

Початок нинішнього століття характеризується значним пошквлянням в навчально-методичній роботі у вітчизняних вишах. Сприяла цій тенденції низка факторів, які забезпечили якісно нові підходи в організації навчального процесу. Варто відзначити поєднання нових настанов для організації навчального процесу та активізацію роботи професорсько-викладацького складу щодо удосконалення методичного кластеру роботи. На кафедрі суспільних наук та українознавства нові вимоги щодо навчально-методичної роботи були підт-

римані та активно впроваджувалися в освітньому процесі. Участь в навчально-методичних форумах та нарадах, видання навчально-методичних посібників, робота над методичним забезпеченням викладання філософських дисциплін – усе це невід’ємні складники роботи професорсько-викладацького складу кафедри суспільних наук та українознавства. Подібні напрацювання є надзвичайно важливими, оскільки навчально-методичний складник філософського знання дозволяє сформувати необхідні логічні та аксіологічні елементи при підготовці майбутнього медичного фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Навчально-методичні напрацювання професорсько-викладацького складу кафедри суспільних наук та українознавства викладені в статтях та тезах доповідей навчально-методичного характеру та навчально-методичних посібниках. Важливі складники навчально-методичної роботи викладачів філософії Буковинського державного медичного університету висвітлюються у фахових виданнях Буковини та України, мають грифи

Міністерства Освіти та науки України та рекомендації до друку вченою радою вишу. Методичні здобутки висвітлені в спеціалізованих статтях – як фахових вітчизняних, так і закордонних філософських виданнях. Важливим чинником удосконалення методичних навиків є участь професорсько-викладацького складу секції філософії в різноманітних науково-навчальних конференціях (міжнародних, всеукраїнських та регіональних)¹.

Згадки про навчально-методичну роботу викладачів кафедри суспільних наук та українознавства можна знайти у виданнях Буковинського державного медичного університету.

Метою розвідки є систематизація методичних напрацювань викладачів секції філософії на початку XXI століття в розрізі структурування навчально-гносеологічних та етико-аксіологічних кластерів роботи. У цьому контексті, важливим **завданням** постає висвітлення важливості методичної роботи при визначенні ефективності науково-педагогічної діяльності викладача філософії у вищому медичному (фармацевтичному) навчальному закладі.

Реорганізація кафедр гуманітарного спрямування в Буковинському державному медичному університеті відбулася на початку 2000-х років. На кафедрі суспільних наук та українознавства навчально-методичні здобутки протягом тривалого періоду формували: професор Микола Сидоренко, доценти Володимир Троянський та Ігор Скакун, викладач Богдана Манчул. За більш ніж десятиліття роботи сформувався потужний арсенал навчально-методичних напрацювань кафедри. Поряд з рутинною роботою по створенню та удосконаленню навчально-методичних розробок та вказівок, викладачі активно працювали над виданням посібників, та публікаціями методичного характеру.

При спробі проаналізувати основні навчально-методичні напрацювання секції філософії, то одразу стає зрозумілою синхронізація методичного доробку викладачів з фундаментальними принципами підготовки фахівців медико-фармацевтичного профілю. Насамперед йдеться про застосування принципів гуманізації та гуманітаризації вищої освіти в Україні завдяки ефективному впровадженню філософсько-антропологічного дискурсу та гуманітарно-науковою парадигми знання при підготовці лікаря чи фармацевта.

Медична освіта є унікальною в плані філософського осмислення. Синхронізація природничого та гуманітарного складників при збільшенні ролі технічного елементу формують різносторонність медичного знання. Це, водночас, потребує якісно нових методичних підходів в навчальному процесі. Професорсько-викладацький склад секції завжди акцентував увагу у методичному забезпеченні викладання дисципліни “Філософія” на гармонійному поєднанні знань.

Одним з основних показників ефективності навчально-методичної роботи викладача філософії є написан-

ня та видавництво посібників для студентів. Першою фундаментальною працею в цьому кластері стала колективна робота професорсько-складу секції філософії. Микола Сидоренко, Володимир Троянський, Богдана Манчул та Ігор Скакун видали навчально-методичний посібник для студентів медиків та фармацевтів в контексті запровадження кредитно-модульної системи навчання.

У роботі наголошувалося, що філософія є фундаментальною гуманітарною дисципліною, вивчення якої становить основу гуманітарної складової підготовки студентів, формування в них сучасної світоглядно-методологічної парадигми. Загострення глобальних проблем, які постали перед людством переводить одвічне шекспірівське питання „Бути чи не бути” з питання індивідуального буття в питання збереження буття цілого людства. У цій ситуації проблеми світоглядно-практичної орієнтації людини, мети і сенсу життя, відповідальності за себе, за країну, за світ набувають вирішального значення. Саме філософія покликана стати могутнім лікувальним засобом від хвороби смисловтрати сучасного людства з неминучим летальним наслідком, загрозливим симптомом якої сьогодні вже відчутні. Саме на вищевикладених світоглядно-теоретичних засадах побудовано пропонований навчально-методичний посібник, що має на меті формування філософського підґрунтя світоглядних орієнтацій медика відповідно до сучасного рівня світової філософії, історико-культурних і медико-наукових пошуків, спрямованих на надмету – не тільки пізнати світ, але зберегти його, зберегти як світ людини. Реалізації вказаних цілей найбільшою мірою відповідає кредитно-модульна система навчання, яка націлена на стимуляцію у студентів самостійно-творчого мислення, прогностичності, адаптованості до перманентних змін суспільного життя, здатності до самовираження, саморегуляції².

У 2017 році роботу по впровадженню нових методичних ідей на кафедрі суспільних наук та українознавства було продовжено. Антоній Мойсей, Володимир Троянський та Богдана Манчул видали навчально-методичний посібник³ для вітчизняних та іноземних студентів. Особливістю даного видання було те, що методичні рекомендації подавалися українською та англійською мовами.

У посібнику зазначається, що філософія має багате надбання письмових джерел талановитих мислителів з різних історичних епох. Всі вони були покликані розкрити і зрозуміти сутність речей, знання, буття. Для цього створювалися різні методи: логіку, інтроспекцію і медитацію. Такі методичні настанови сприяють більш ефективній організації навчального процесу. Структура навчально-методичного посібника доволі зручна для студента і допомагає швидше і ефективніше опанувати складні науково-філософські ідеї. Крім методичних рекомендацій, посібник цікавий деталізацією окремих

¹ Bojchuk T., Mojsey A. “Istoriya ta perspektivirozvitkukafedri suspil'nih nauk ta ukrayinoznavstva” [History and Prospects of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies], T. Bojchuk, A. Mojsey, *Aktual'ni pytannia suspil'nykh nauk ta istoriji medytsyny* [Current issues of social sciences and history of medicine], N 1, Chernivtsi, BDMU, 2014, P. 7–14. [in Ukrainian]; Bukovins'kij derzhavnij medichnij universitet. Istoriya i s'ogodennya (do 70-richchya) [Bukovinian State Medical University. History and Present (to the 70th Anniversary)], redkol. Bojchuk T.M., Gerush I.V. ta in.; za red. T. M. Bojchuka, Chernivtsi, BDMU, 2014, 272 p. [in Ukrainian].

² Sydorenko M., Troyans'kyu V., Manchul B., Skakun I. *Filosofiya. Navchal'no-metodychnyy posibnyk* [Philosophy. Teaching manual], Chernivtsi, 2010, 136 p. [in Ukrainian].

³ Moysey A., Troyans'kyu V., Manchul B. *Filosofiya, Navchal'nyy posibnyk* [Philosophy. Teaching manual], Chernivtsi, 2017, 224 p. [in Ukrainian].

тем та удосконалення методів підготовки до них.

У навчально-методичних посібниках пропонуються такі методологічні поради:

1. Надзвичайно важливо мати комплексне уявлення про навчально-методичний посібник, бо кожний розділ набуває вичерпного для нього смислу лише в рамках цілого. Тому Вам необхідно як можна раніше познайомитись з усім змістом підручника.

2. При підготовці до занять спочатку бігло познайомитись із змістом чергового розділу, а вже потім приступати до ґрунтовного опрацювання матеріалу.

3. Читайте навчально-методичний посібник абзацами. Прочитайте абзац, обдумайте, виділіть його головні положення, сформулюйте своє особисте ставлення до нього.

4. Звертайте особливу увагу на основні положення. Всебічно їх обдумайте. Намагайтеся виразити ідею коротко, тезисно, одним-двома реченнями. Лаконічність є сестрою таланту лише тоді, коли вона концентрує в собі багатозначність.

5. Філософське мислення на відміну від повсякденної унітарності і догматизму, є принципово плюралістичним, толерантним, діалогічним. А звідси, філософське знання може існувати і збагачуватись лише як бесіда, діалог, поліфонія (багатоголосся). Виходячи з цих принципів положень, студенту необхідно:

а) вивчаючи філософію, намагатись бути відкритим, толерантним до аудиторії. Не ховайте себе від інших, вступаєте в дискусію. Філософська пасивність неминуче повертається догматизмом.

б) через предмет філософствування вступаєте у внутрішній діалог з собою, пізнавайте себе, добивайтесь філософської самосвідомості. Через емпатію порівнюйте свої філософські позиції з позиціями колег. Будьте критичні та одночасно самокритичні.

в) вчіться філософувати кожний день, навіть за драматичних обставин.

6. Філософія, особливо її історія, відноситься до тих навчальних дисциплін, які в принципі неможливо вивчити лише за навчально-методичний посібник. Підручник є лише вступом в скарбницю філософської мудрості, яку нагромадило людство протягом тисячоліть.

Тому, щоб осягнути філософію як „живу душу культури”, необхідно читати першоджерела і розмірковувати над ними. Це єдиний спосіб зрозуміти істину в її історичному розвитку, пізнати багатство і багатоманітність її змісту. Без цього немає і не може бути розвинутої здатності до теоретичного і, зокрема, клінічного мислення.

Крім навчально-методичних посібників, важливи ми елементами є участь професорсько-викладацького складу секції філософії в конференціях, форумах та нарадах. Присвячених методичним аспектам навчального процесу. За їх результатами публікувалися матеріали, в яких пропонувалися ідеї вдосконалення викладання філософії в медичних вишах⁴.

Зокрема, йдеться про важливість філософсько-

антропологічного дискурсу, який дозволяє застосувати різноманітні науково-методичні парадигми (аксіологічну, лінгвістичну, комунікативну) у навчальному процесі.

Микола Сидоренко та Володимир Троянський зазначають, що важливими факторами методології викладання філософії є міждисциплінарність та синергетика⁵.

Окрема увага приділяється самостійній роботі студента, як невід'ємного складника методичного кластеру. Індивідуальна самостійна робота з філософії повинна виробити і продемонструвати здатність проведення самостійного аналізу визначеної наукової теми, вміння розглядати її на філософсько-методологічному рівні, вміння сформулювати власну точку зору з певної філософської проблеми. Необхідною стороною індивідуальної самостійної роботи є логічність, послідовність та аргументованість викладення матеріалу.

Важливим елементом в організації навчального процесу стало використання системи дистанційного навчання Moodle. Зокрема, по дисципліні «Філософія»⁶ в цьому електронному ресурсі містяться: методичні рекомендації студентам, теми рефератів, тестові та теоретичні питання для проведення поточного та підсумкового контролю.

Перспективи подальших досліджень. Навчально-методичний арсенал з філософії сформувався на кафедрі суспільних наук та українознавства. На початку ХХІ століття характерні ознаки удосконалення ефективності навчально-методичної роботи секції філософії. Наявні напрацювання дозволяють забезпечувати й удосконалювати навчальний процес для медичних та фармацевтичних фахівців.

Висновки. Бурхливий розвиток організації навчального процесу в Україні вимагає постійного моніторингу нових форм та методів його проведення. Методичні досягнення в сфері філософії є фундаментальним чинником, який підвищує ефективність роботи професорсько-викладацького складу та удосконалює навчальний процес для студентів.

Skakun Igor. Study of the educational and methodological aspects of philosophical and anthropological discourse at the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies of Bukovinian State Medical University (2001-2017). The article is devoted to an important cluster of scientific and pedagogical activity - methodological work in a higher educational institution. **The relevance of the topic** is associated with the urgent need to improve the organization of the educational process, using the existing methodological arsenal. **The purpose of the study** is to systematize and structure the educational and methodological achievements of this study subject on the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies and to demonstrate effective methods of teaching philosophy in special program for medical education in use. Educational and methodological philosophy teaching development in BSMU allows us to analyze the best methodological teaching practice among not so effective study principles, which were used in past of the educational process organization periods. It could be predicted, that conclusions of such study will be helpful to determine the priority tasks for improving the meth-

⁴ Skakun I. Navchal'no-metodychni aspekty filososf's'ko-antropolohichnoho dyskursu, Materialy navchal'no-metodychnoyi konferentsiyi «Aktual'ni pytannya vyshcheyi medychnoyi ta farmatsevychnoyi osvity: dosvid, problemy, innovatsiyi ta suchasni tekhnolohiyi», BDMU, Chernivtsi, 2016, P.235-236 [in Ukrainian].

⁵ Sydorenko M., Troyans'kyu V. Synerhetyka i metodolohiya transdystyplinamykh nakovykh doslidzhen', Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu, Filosofiya, Vyp. 462-463, Chernivtsi, 2009, P. 117-122 [in Ukrainian].

⁶ Electronic teaching source of Bukovinian State Medical University, Dystsyplina "Filosofiya" [The Philosophy subject], URL: <http://moodle.bsmu.edu.ua/course/view.php?id=30> [in Ukrainian].

odology of teaching issues of philosophy. The article reveals the main methodological ideas to highlight in teaching aids and publications. The period of the beginning of this century is characterized by the revitalization of the methodological work at the department. This fact allows us to highlight a set of methodological aspects in the presented study about organization of teaching the discipline "Philosophy". **Research methods** are based on general scientific and special philosophical paradigms. In particular, it is worth noting the methods of induction and deduction, synergetics, dialectics and hermeneutics, which are actively used in the preparation of educational materials. **Scientific novelty** lies in the coverage of qualitatively new approaches to the organization of the educational process in the university as a whole and in the teaching of philosophy in particular. The use of distance learning forms only emphasizes the prospects for the development of the methodological cluster. **Conclusions.** The educational and methodical work of the philosophy section was carried out in the context of the requirements and allows for a holistic concept of the effectiveness of scientific and pedagogical activity.

Keywords: philosophy, department of social sciences and Ukrainian studies, student, method.

Ігор Скакун – кандидат філософських наук, доцент кафедри психології та філософії Вищого державного навчального закладу України "Буковинський державний медичний університет". Автор 30 наукових статей, монографії, 4-х навчально-методичних посібників. Коло наукових інтересів: філософія, історія, історія України, українська філософія, філософська антропологія.

Ihor Skakun – PhD, Associate Professor of Social Sciences and Ukrainian studies Department in High Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University", is the author of 30 scientific articles, monographs, 4 teaching aids on the history of Ukrainian culture. Scientific interests: history of Ukraine, philosophy, culture, philosophical anthropology, history of philosophy.

Received: 12.11.2019

Advance Access Published: December, 2019

© I. Skakun, 2019

Фото. Склад кафедри 2013-2014 рр.